

Звіт про громадське обговорення проєкту програми предметного тесту з мовознавства ЄФВВ для вступу на навчання для здобуття освітнього ступеня магістра на основі НРК 6, НРК 7

1. Найменування органу виконавчої влади, який проводив обговорення:

Міністерство освіти і науки України.

2. Зміст питання або назва проєкту документу, що виносилися на обговорення:

Проєкт програми предметного тесту з мовознавства ЄФВВ для вступу на навчання для здобуття освітнього ступеня магістра на основі НРК 6, НРК 7 (далі – проєкт програми ЄФВВ).

Відповідно до «Порядку прийому на навчання для здобувачів вищої освіти в 2025 році», затвердженого наказом МОН України № 168 від 10.02.2025 року, для здобуття вищої освіти зі спеціальності В11 Філологія другого (магістерського) рівня вищої освіти за ОПП та ОНП незалежно від спеціалізації передбачено ЄФВВ з мовознавства, що дасть можливість оцінити рівень підготовки вступників для здобуття відповідної освіти.

Єдине фахове вступне випробування – форма вступного випробування для вступу на навчання для здобуття ступеня магістра на основі здобутого ступеня вищої освіти бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста), яка передбачає використання організаційно-технологічних процесів здійснення зовнішнього незалежного оцінювання.

Метою ЄФВВ є ранжування вступників із визначенням кількісного показника для розрахунку конкурсного балу.

Громадське обговорення проводилося у формі електронних консультацій. Проєкт програми ЄФВВ було розміщено 18 квітня 2025 року на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки України за посиланням: <https://mon.gov.ua/news/mon-proponuie-do-hromadskoho-obhovorennia-proiekt-prohramy-predmetnoho-testu-z-movoznavstva-iefvv-dlia-vstupu-na-navchannia-dlia-zdobuttia-osvitnoho-stupenia-mahistra-na-osnovi-nrk-6-nrk-7>.

Зауваження та пропозиції до проєкту програми ЄФВВ приймалися до 01 травня 2025 року на електронну адресу: svitlana.didusenko@mon.gov.ua.

3. Інформація про осіб, що взяли участь в обговоренні:

Протягом встановленого для обговорення з громадськістю терміну надійшли зауваження та пропозиції від дев'яти адресантів.

1. *Якуба Валентина Володимирівна, декан факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.*

2. *А.Д. Белова, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації Київського національного університету імені Тараса Шевченка.*

3. *Rostyslav <rostostany@gmail.com>*

4. *НПП Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.*

5. *Наталія Руда <n.ruda@kpi.ua*

6. *Дмитро Мазін, декан факультету гуманітарних наук від імені кафедри української мови, кафедри загального і слов'янського мовознавства, кафедри літературознавства ім. Володимира Моренця Національного університету «Києво-Могилянська академія».*

7. *Дмитро Сизонов, доктор філологічних наук .*

8. *Герасименко Олександр Олександрович, Президент інституту політико-правових та релігійних досліджень.*

9. *Юлія Юсип-Якимович, Ужгородський національний університет julia.jusyp@uzhnu.edu.ua*

4. Інформація про пропозиції, що надійшли до Міністерства освіти і науки України за результатами обговорення:

1. Пропозиції від Якуби Валентини Володимирівни, декана факультету романо-германської філології Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

1) Студенти бакалаврського рівня не володіють усіма методами рівномірно. За стандартом, вони не повинні вільно чи самостійно проводити дослідження. ФК10 та ПРН19 говорять про «участь у дослідженнях» і «володіння методами у галузі», тобто вузьким колом того, що важливо для германістики, романістики, полоністики, сходознавства. Тому тут не можна вимагати рівне володіння усіма методами;

2) Цих предметів (йдеться про зв'язок мовознавства з літературознавством, історією, археологією, філософією, логікою, соціологією, психологією, етнологією, культурологією, інформаційними технологіями, математикою, семіотикою, фізіологією) немає серед обов'язкових компонентів бакалаврських програм, тому такий перелік виглядає безпідставним у цій програмі. Оскільки ми не бачимо, як саме формулюється питання тесту, яке перевірятиме цей підпункт, важко судити, чи загальні знання допоможуть впоратися абітурієнтам із поєднанням усіх цих галузей. Напевно можна сказати одне – вимагати від усіх рівного розуміння ролі кожної з цих наук для мовознавства неможливо. Бакалаврат до цього не готує;

3) Це відноситься до Розділу 1 (йдеться про п. 2.1 «Загальні поняття про мову»);

4) Система і норма як напрям мовознавства в такому трактуванні актуальний для українських філологів. Для мовознавчих студій інших мов ці питання дуже різноманітні і не зводяться до цих підпунктів. Мовне нормотворення дуже неоднозначне у світі. Цей розділ має бути вилучений із програми взагалі;

5) Занадто подірбнений на деталі функційний підхід не є домінуючим підходом у викладанні теорії іноземними мовами. Вони розглядаються більш утилітарно і не спрямовані на глибокі знання відмінностей між ними;

6) Це єдиний підпункт, який варто залишити, усі інші занадто деталізовані (2.5.1 Визначення мовного знака);

7) Деталізація за когнітивним підходом занадто специфічна, щоб її окремо вивчали на бакалаврському рівні;

8) П. 2.7.3 «Егоцентричне мовлення» занадто прив'язано до однієї парадигми, яка не обов'язково включена в бакалаврські програми;

9) Значна частина вступників вивчають тонові мови, які дуже відрізняються від європейських. Підпункти цього розділу дискримінативно виписані тільки під індо-європейську сім'ю;

10) Якщо студенти вивчали іноземні мови, а не українську, то вони будуть мало розрізняти українські словники (так звані вітчизняні) і глибоко обізнані з лексикорграфічною традицією мови свого фаху;

11) Усі підпункти розділу 3.3 явно прив'язані до граматики саме української мови. Студенти, що вивчали інші мови (як фах) будуть покладатися лише на залишкові шкільні знання, адже на бакалаврській програмі вони вчили мовознавство й граматичну специфіку мови своєї спеціалізації;

12) Якщо є попередній підпункт 4.2., то цей (4.3) буде надлишковий і не перевіряє суттєво інших знань;

13) Загальний відгук на цю програму я і мої колеги обговорили на засіданні нашої Вченої ради, адже це важливий крок у відборі на усі магістерські освітні програми нашого факультету. Отже, я представляю не стільки власну думку, скільки колегіальне професійне враження спільноти фахівців, які на пряму зацікавлені у високій якості, прозорості й рівному представленню усіх мовознавчих спеціалізацій, які вказано в стандарті для B11 Філологія, хоч і старого, але діючого зразка.

2. Пропозиції від А.Д. Белової, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації Київського національного університету імені Тараса Шевченка

1) Історія мовознавства не обмежуються внеском Е. Бенвеніста, Ф. де Соссюра, Ч. Пірса у дослідження мов та комунікації. Були інші видатні мовознавці, яких не слід ігнорувати. Тому було б коректним і логічним або не переходити на персоналії в програмі, або згадати інших лінгвістів у відповідних розділах. У такому випадку це призведе до нового розділу у програмі – Лінгвістичні школи;

2) Зв'язок мовознавства з медициною, фізіологією (1.5) вимагає спеціальних знань, ознайомлення з вузькими дослідженнями, тому не може бути обов'язковим елементом обов'язкового тесту;

3) Дискурс як комунікативне явище не можна зводити до стилістичних особливостей мови. Дискурс-аналіз не можна вважати розділом стилістики. Дискурсивний аналіз давно перетворився на окремий розділ лінгвістики, більш впливовий та перспективний ніж стилістика, яка є базовим курсом.

4) У цілому, такий предметний тест з мовознавства відповідав би вступному випробуванню в аспірантуру, для бакалаврів він досить складний. Наслідок впровадження такого тесту буде один – відсутність магістрантів у 2025/2026 н.р., оскільки бакалаври навряд чи можуть успішно скласти тест (одиниці), і не будуть готуватися для такого складного випробування.

Зараз є можливість навчатися в інших країнах.

3. Пропозиція від Rostyslav <rostostanyn@gmail.com>

У мене виникло запитання щодо пункту проекту «словотвір». Чи треба розглядати всі його аспекти поглиблено чи треба знати його суть загалом? Також по яких матеріалах потрібно знати матеріал? Чи радянсько-українських дослідників треба розглядати чи виключно сучасників?

4. Пропозиції НПП Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

1) Просимо спростити зміст підрозділів з огляду на те, що студенти цю інформацію вивчають на магістерському рівні – у курсах «Загальне мовознавство», «Лінгвосеміотика», «Соціолінгвістика» та «Комунікативна лінгвістика»:

2.3.1 Властивості мовних одиниць: системоутворювальні і системонабуті.

2.3.3. Мовна норма. Орфоепічні, орфографічні, граматичні, лексичні, стилістичні норми. Відмінності між мовною системою і мовною нормою.

2.5.2. Типологія знаків: види знаків в семиотиці: ікони, індекси, символи, сигнали, емблеми, жести, індикатори, метафоричні знаки.

2.7.2 Внутрішнє мовлення.

2.7.3 Егоцентричне мовлення.

2.8.2 Аспекти спілкування (комунікативний, інтерактивний, перцептивний) та їхні особливості.

2.8.3. Поняття комунікативного бар'єру. Авторитет, уникнення, нерозуміння.

2.9.2. Мова та влада: домінантні мови, мовна політика, мовна дискримінація.

2.9.3. Мова та соціальні зміни. Види соціальних змін: глобалізація, технологічні зміни, соціальні рухи;

2) З метою уникнення плутанини просимо перенести тему 3.2.1 до теми 3.2.5, адже йдеться про принципи вивчення етимології слова;

3) У програмі до нормативно-орієнтованого тесту термінологія не повинна виходити за межі рекомендованої чи офіційної; термінологія має бути не дискусійною, а такою, що найчастіше використовувалася в освітній практиці останнього десятиліття. Тому викликає сумніви доцільність використання варіантів термінів типу синтагмальний, парадигмальний, ієрархійний, етимологічний, морфологічний, неморфологічний, фразеологічний та подібних. Вважаємо більш конструктивним та справедливим стосовно осіб, які в різні часи здобули бакалаврський рівень освіти, використання таких варіантів цих термінів: синтагматичний, парадигматичний, ієрархічний, етимологічний, морфологічний, неморфологічний, фразеологічний тощо;

4) Просимо внести виправлення у формулювання пункту 2.8, очевидно, йдеться про «мову як засіб спілкування»;

5) Незрозумілою є доцільність внесення у програму питань щодо будови мовленнєвого апарату (підрозділу 2.6.2), адже йдеться про перевірку знань з основ теоретичного мовознавства.

5. Пропозиції від Наталії Рудої, <n.ruda@knu.ua>

1) У деталізованій структурі предметного тесту, на мою думку, дещо спірними є такі пункти: 2.4.1. Основні функції мови. Якщо вже мислетвірна подається як основна, можливо, варто додати ще третю – пізнавально-відображальну (вона ж гносеологічна, вона ж когнітивна). У 2.4.2. одну з назв функцій - когнітивну чи

гносеологічну - слід, на мою думку, зазначити в дужках, бо це синоніми (якщо ця функція не буде перенесена в 2.4.1.);

2) Пункт 2.8., очевидно, варто переформулювати, бо мовлення не є засобом спілкування, а, власне, процесом спілкування і його результатом (якщо брати до уваги мовний матеріал).

6. Пропозиції від Дмитра Мазіна, декана факультету гуманітарних наук від імені кафедри української мови, кафедри загального і слов'янського мовознавства, кафедри літературознавства ім. Володимира Моренця Національного університету «Києво-Могилянська академія»

1) Зміст проєкту Програми предметного тесту з мовознавства єдиного фахового вступного випробування не відповідає змісту Стандарту вищої освіти України для першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 «Філологія», зокрема:

1) серед спеціальних (фахових, предметних) компетентностей у проєкті Програми визначено «здатність аналізувати діалектні та соціальні різновиди мов(и), що вивчаються(ється), описувати соціолінгвальну ситуацію». У змісті підрозділу 2.9 «Мова і суспільство» проєкту Програми предметного тесту термін «мовна ситуація» не згадується, натомість наведені категорії відсутні в Стандарті: «Мова та соціальні зміни. Види соціальних змін: глобалізація, технологічні зміни, соціальні рухи»;

2) у підрозділі 2.9 «Мова і суспільство» відсутнє одне з наскрізних понять Стандарту вищої освіти, яке вивчають студенти-філологи всіх спеціалізацій – «державна мова»;

3) розділ 5 «Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання» Стандарту вищої освіти України для першого (бакалаврського) рівня, галузі знань 03 Гуманітарні науки, спеціальності 035 «Філологія», також не містить жодної інформації про поняття та категорії лінгвопрагматики та дискурсології. З огляду на це буде доцільним вилучити з програми такі пункти:

2.8.2	Аспекти спілкування (комунікативний, інтерактивний, перцептивний) та їхні особливості.
2.8.3	Поняття «комунікативного бар'єру». Авторитет, уникнення, нерозуміння.
2.8.4	Вербальна і невербальна комунікація. Словесне спілкування, кінетика, паралінгвістика, проксемика.
4.6	Дискурс як комунікативне явище
4.6.1	Поняття дискурсу.
4.6.2	Основні ознаки дискурсу: комунікативність, інформативність, соціальність, інтерактивність.

4.6.3	Типологія дискурсу за сферами комунікації: академічний, дипломатичний, політичний, рекламний, медичний, юридичний, медійний, побутовий. Особливості типів.
-------	--

2) Тематичне наповнення розділу 3 «Системно-структурна організація мови» Програми предметного тесту варто сформулювати більш узагальнено, враховуючи, що вступне випробування будуть складати студенти, які вивчають мови різних мовних сімей, зокрема й відмінних за граматичними, словотвірними, фонетичними ознаками від індоєвропейських мов;

3) Важливо наголосити, що запровадження предметного тесту із мовознавства ЄФВВ як обов'язкового іспиту для вступу на всі філологічні спеціальності України було би нелогічним та однобічним рішенням, адже це не тільки підважує положення Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) щодо автономії ВНЗ та запровадження власних освітніх та науково-освітніх програм, а й суперечить стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 Філологія для другого магістерського рівня вищої освіти – стандарту, зміст якого передбачає літературознавчу складову (див. результати навчання №№ 8, 10, 11, 15 тощо).

4) Суперечливими є тлумаченням присутніх у цьому проєкті літературознавчих категорій, зокрема:

а) у розділі «Стилістика» пропонованого тесту стилі літератури та індивідуальні письменницькі стилі (4.1.5) і жанри літературного твору (4.3.6) потрактовані винятково як мовознавчі категорії, зокрема (Жанри художнього стилю: епічні (роман, сага, повість, оповідання, новела), ліричні (вірш, поема, балада), драматичні (трагедія, комедія, драма);

б) так само суперечливими в науковому плані представлені пункти підрозділу 4.4 «Стилістичні ресурси (засоби) мови», де і літературознавчі поняття (4.4.3), і тропи і фігури тексту (4.4.1) представлені винятково як стилістичні засоби;

в) Суперечливо виглядає віднесення до стилістики мови понять про «ідею та зміст тексту» (4.5.1) та «композицію тексту» (4.5.2).

7. Пропозиція від доктора філологічних наук Дмитра Сизонова

У розділі «Стилістика» при поділі на функціональні стилі є пропозиція змінити назву публіцистичний стиль (що є архаїчною номінацією, зважаючи на динаміку розвитку мови засобів масової комунікації) на медійний стиль, що пропонується сучасними працями зі стилістики та медіалінгвістики.

Як альтернативний варіант подавати в програмі через слеш публіцистичний / медійний стиль.

8. Пропозиція від Герасименка Олександра Олександровича, Президента Інституту політико-правових та релігійних досліджень

У підпункт 4.2.6 «Художній стиль. Головні сфери реалізації художнього стилю. Ознаки художнього стилю: образність, поетичність, естетика мовлення, експресія як інтенсивність вираження, зображальність, поєднання конкретно-чуттєвого живописання з інтелектуалізмом. Засоби образності» серед ознак художнього стилю вказати ще прозовість.

9. Пропозиція від Юлії Юсип-Якимович, Ужгородський національний університет

В основній своїй частині це програма курсу «Загального (теоретичного) мовознавства». Цей курс викладається на філологічних спеціальностях на другому магістерському рівні. На першому рівні – це «Вступ до мовознавства». Але цих знань недостатньо.

4. Інформація про рішення, прийняті за результатами обговорення:

Під час доопрацюванні проекту програми ЄФВВ з мовознавства зауваження та пропозиції, отримані під час громадського обговорення, враховані частково. А саме.

1. Уточнено зміст пункту 2.1, де конкретизовано назву «Загальні поняття про мову»: Мова як явище біологічне, психічне, суспільне й вилучено питання про сутність та природу мови.

2. Ураховано пропозицію про необхідні деперсоналізації під час формулювання питань, які стосуються класифікацій, досліджень мовних особливостей, що нівелює перевагу будь-якої лінгвістичної школи чи суб'єктивізації внеску того чи іншого мовознавця у наукову концепцію.

3. У пункті 2.4.1, де розглядаються основні функції мови поряд з комунікативною та мислетвірною додано когнітивну (гносеологічну).

4. Вилучено з програми пункт 2.5.2 «Типологія знаків: види знаків в семіотиці: ікони, індекси, символи, сигнали, емблеми, жести, індикатори, метафоричні знаки» як такий зміст якого повною мірою, як правило, вивчається на другому (магістерському) рівні вищої освіти.

5. Погоджуючись із пропозицією, вилучено з програми ЄФВВ п. 2.7.3 «Егоцентричне мовлення», адже питання докладно вивчається здобувачами в курсі «Загальне мовознавство», який зазвичай викладається у програмах магістерського рівня.

6. Відкориговано технічну помилку в назві пункту 2.8, яка в новій редакції виглядає так: «Мова як засіб комунікації».

7. Пункт 2.9.2 викладено в новій редакції: «Державна мова, мовна політика», оскільки в діючому Стандарті вищої освіти за спеціальність 035 «Філологія» для першого (бакалаврського) рівня, затвердженого наказом МОН України №869 від 20.06.2019, використовується поняття «державна мова».

8. Наступний пункт 2.9.3 також зазнав редакційної правки і тепер має назву: «Мова як загальнонародне явище».

9. У пункті 3.2.7 вилучено питання «Ідеографічні словники у вітчизняній та закордонній лексикографії» й викладено в новій редакції: «Лексикографія. Типи словників. Основні концепції укладання словників. Структура словникової статті».

10. Пункт 4.5.1 «Ідея та зміст тексту» вилучено як такий, що мало стосується проблем стилістики й здебільшого розглядається в царині літературознавства. Замість нього введено пункт під назвою «Композиційно-стилістичні особливості тексту».

11. Пункт 4.5.2 зазнав редакційної правки й викладено й такому формулюванні: «Дискурс як комунікативно-стилістичне явище».

12. Пункт 4.6 «Дискурс як комунікативне явище» й відповідні підпункти «Поняття дискурсу», «Основні ознаки дискурсу: комунікативність, інформативність, соціальність, інтерактивність», «Типологія дискурсу за сферами комунікації: академічний, дипломатичний, політичний, рекламний, медичний, юридичний, медійний, побутовий. Особливості типів» вилучено з програми підготовки ЄФВВ з мовознавства, оскільки дискурсологія поглиблено вивчається лише на окремих освітніх програмах, натомість у попередньому пункті 4.5.2 пропонується визначити лише поняттєвий фон дискурсу на рівні дифініційних ознак.